

SABA HATTİN ALİ

Kağı - Ses
Hikâyeler

Remzi Kitabevi

SABAHATTİN ALİ (25 Şubat 1907, Gümölcine-2 Nisan 1948, Kırklareli). İstanbul İlköğretmen Okulu'nu bitirdi. Kısa bir süre öğretmenliğin ardından 1928 yılında bakanlıkça Almanya'ya gönderildi. 1930'da yurda döndü ve çeşitli illerde Almanca öğretmenliği ve Devlet Konservatuvarı'nda dramaturgluk yaptı. 1945'te bakanlık emrine alındı, Aziz Nesin ve Rifat Ilgaz ile *Markopaşa* adlı mizah gazetesini çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı. Tahliye edildikten sonra Kırklareli dolaylarında öldürüldü.

Kuyucaklı Yusuf (1937), *İçimizdeki Şeytan* (Remzi Kitabevi, 1940) ve *Kürk Mantolu Madonna* (Remzi Kitabevi, 1943) adlı romanları birçok dile çevrildi. Öykü kitapları: *Değirmen* (Remzi Kitabevi, 1935), *Kağrı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (Remzi Kitabevi, 1943), *Sırça Köşk* (Remzi Kitabevi, 1947).

Şiirlerini *Dağlar ve Rüzgâr*'da topladı (1934). Yazıları ise Hikmet Altınkaynak tarafından derlendi: *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (1998). Yaşam öyküsü Hıfzı Topuz tarafından *Başım Öne Eğilmesin* adıyla romanlaştırıldı (2006). *A'dan Z'ye Sabahattin Ali* (2017) adlı biyografisini Sevgül Sönmez hazırladı. *Filiz Hiç Üzülmesin* (1995) kızı Filiz Ali tarafından kaleme alınan fotoğraflarla yaşam öyküsüdür.

SABAHATTİN ALİ

Kağı - Ses

Hikâyeler

Remzi Kitabevi

KAĞNI - SES / Sabahattin Ali

© Remzi Kitabevi, 2019

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Düzeltili: Mecit Demir

Kapak: Ömer Erduran

Kapak görseli: 123RF/xalanx

ISBN 978-975-14-1930-9

Kağnı (1936) ve Ses (1937) ilk kez
Yeni Kitapçı'da basılmıştır.

BİRİNCİ BASIM: Aralık 2019

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çifçi Mücellit, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul
Tel (212) 629 4783

İçindekiler

KAĞNI, 7

Kağnı.....	9
Kamyon	14
Kafa Kâğıdı	20
Gramofon Avrat	24
Arap Hayri.....	28
Bir Şaka.....	35
Duvar	42
Pazarcı.....	50
Apartman.....	56
Arabalar Beş Kuruşa.....	61
Fikir Arkadaşı	65
Düşman	69
Bir Skandal	80

SES, 115

Ses	117
Köpek.....	130
Sıcak Su	140
Mehtaplı Bir Gece	145
Köstence Güzellik Kraliçesi	156

KAĢNI

Kağı

BİR TARLA MESELESİ YÜZÜNDEN Savrukların Hüseyin, Arkbaşı'nda Sarı Mehmet'i vurdu.

Otuz evli köy birbirine girdi. Şaşırdılar. Herkes korku içinde candarmaların gelmesini bekliyordu. Halbuki karakol buraya altı saat uzaktaydı. Köyden kimse cinayet haberini götürmedikçe on beş gün bile uğramazlardı. Bu, köylünün aklına en geç geldi; ondan sonra köyün ihtiyarları kahvede Hüseyin'in babası Mevlüt Ağa'nın etrafına toplandılar. Sarı Mehmet'in bir tek ihtiyar anasından gayri kimsesi yoktu. Onu karşılarına aldılar; davacı olması için kendisine nasihat etmeye başladılar.

İmam, "Ülen kocakarı" diyordu. "Dava edersen ne kazanacaksın? Kim gider de 'Mevlüt ağamızın oğlu adam vurdu' diye şahitlik eder? Etse bile sen ayda bir iki defa kasabaya gidip her seferde dört beş gününü gâvur edersen tarlanı kim eker, işine kim bakar? Kasaba iki günlük yol, gidersin, şahitlerin gelmedi, 'haf-taya uğra' derler, mahkemen talik olur. Sen gününü şaşırp gide-mezsın, candarma seni alır götürür, gayri kendin istesen bile yakını sıyıramazsın, evin barkın yıkılır. İşte bir kazadır oldu. Cenabıhak böyle istemiş, Allah'ın emrine mahkeme ile mi karşı koyacaksın? Ne yapsan oğlun geri gelmez. Gel bu işi kapatalım. Sarı Mehmet'in sana zaten bir faydası yoktu ki, düğünde seyranda gez, sattığın iki şinik ekinin parasını avratlara yedirirdi. Bak Mevlüt Ağa bundan sonra seni hep kollayacağını söylüyor. Ne dersin?"

Bütün bu sözleri oturduğu yerde, başını sallayarak dinleyen ve çapaklı, ağlamaktan kızarmış gözlerini, budaklı bir dala benzeyen

iri mafsallı, çatlak derili elleriyle silen kocakarı, imam lafını birtirdikten sonra da hep aynı şekilde sallanmakta devam ediyordu. Bir demet kuru ot gibi başındaki yamalı ve kirli örtünün altından fırlayan kınası solmuş kır saçlarını yüzünden ve ıslak yanaklarından çekti. Anlaşılmaz şeyler mırıldandı.

Orada oturanlardan birkaçı daha kocakarının karşısına geçip çömelerek yarı kandırır, yarı tehdit eder şekilde uzun uzun söylediler: “Öyle değil mi, ha? Deyiversene, ha, aklın yattı mı? Deyiversene!” diye diller döktüler.

Bu sırada ölü dışarıda, kahvenin bahçesindeki peykede bir hasırın üstünde yatıyordu. Üstüne eski ve pis bir keçe örtmüşlerdi. Başucunda iki üç sinek dolaşıyor, vınılıyordu. Biraz ötede, güneşten gözlerini kırpıştıran bir sürü ufak çocuk, ellerinde boylarından büyük değneklerle ve hiç seslerini çıkarmadan bu üstü örtülü ölünün keçenin alt ucundan fırlayan ayaklarına bakıyorlardı. Tabanları ve topuğu, tamamen delik kalın bir yün çorabın içinde donuk bir sarılık alan bu hareketsiz ayaklar ve bunların üzerinde uçan ve kalkıp inerken güneşe rastlayınca yemyeşil parlayan sinekler onları eğlendiriyordu. Ara sıra içlerinden biri uzaklardan kendisini çağıran anasının sesine koşuyor, biraz sonra yine koşup gelerek eski yerini ve kımıldamayan tavrını alıyordu.

Kahvedekiler yavaş yavaş çıktılar. Kocakarı oğlunun başucuna gidip oturdu. Bir eliyle sinekleri kovmaya, öteki eliyle ihtiyarlardan ve hastalıktan bir nohut kadar ufalmış olan gözlerini silmeye başladı. Bir hastanın başını bekliyor gibiydi. Elini ağır ağır sallayarak sinekleri kovalıyordu. Bir ihtiyar kısık sesiyle bağıarak çocukları evlerine gönderdi. Diğerleri de yavaş yavaş dağıldılar. Birkaç delikanlı cenazeyi alıp evine götürdüler. Akşama doğru her şey eski haline gelmişti. Sanki uzun bir hastalıktan sonra eceleyle ölmüş kadar sükûnetle ölü yıkandı ve gömüldü. Mevlut Ağa ezandan evvel Sarı Mehmet’in anasına iki tane sütlü keçi ile bir torba un ve bir kesekâğıdı şeker yolladı.

Bir ay kadar sonra idi, köye iki süvari candarma geldi. Kahvenin önünde indiler. Bunları görünce muhtarın yüreği “hop” de-

di, çünkü bunlar karakolun candarmaları değildi, herhalde vilayetten geliyorlardı. Candarmaların biri kahvede hemen kâğıt kalem çıkardı, muhtardan başlayarak herkesin ifadelerini almaya koyuldu. Öbür candarma köyün meydanında aşağı yukarı dolaşıyordu.

Mesele derhal köye yayıldı. Savrukların Hüseyin’le kavgalı olan ve kasabada pabuççuluk yapan Garip Mehmet, köylülerden duyduğu cinayet işini hemen hükümete bildirmişti. Müddeiumumi [savcı] evvela kendisi doktoru da alıp gelecekti. Sonra ağustosun bu sıcağında at üstünde günlerce yolculuğu pek gözüne kestiremedi; işi tahkik etmelerini söyleyerek açığöz iki candarma yolladı. Doktor, daha ihtiyatlı bulunmak için, eğer bir cinayet varsa cesedi çıkarıp kasabaya getirmelerini candarmalara sıkı sıkı tembih etti.

Sarı Mehmet’in anası ifadesinde hiçbir şey söylemedi. Yalnız, “Ben kimseden davacı değilim!” dedi. “Oğlun eceliyle mi öldü, vuruldu mu?” sorgusuna bile aynı cümle ile mukabele ediyordu. Oğlunun acısı daha içinden çıkmamıştı, fakat hükümet kapısına düşmek ona oğlunun ölümünden çok daha korkunç geliyordu. Otuz sene evvel bir kere kasabanın pazarında köylülerden biri bir torba bulgur çaldırılmış ve bunu şahit göstermişti. O zaman tam altı ay mahkemeye gidip geldiğini ve tarlaların yüzüstü kaldığını düşünüyordu. Halbuki o zaman daha gençti de...

Sonra Mehmet geri gelecek değildi; Mevlüt Ağa’yı düşman etmekten de hayır çıkmazdı, sonra köyde açlıktan ölürdü. Onun için hep inkâr etti.

İkinci üstü candarmalar mezarlığa gidip köylülerle Mehmet’in ölüsünü mezardan çıkarttılar. Ancak yarım metre kadar toprağın altında olan ceset şiddetle taaffün ediyordu [kokuyordu]. Herkes beş on adım geri çekildi. Candarmalar Mehmet’in anasını çağırarak “Koş bakalım kağnyı! Oğlunu kasabaya götüreceksin. Doktor muayene edecek!” dediler.

Kadın, “Yavrumu mezarında bile rahat komadılar!” diye iki yanını dövüyor ve bütün Anadolu kadınları gibi ses çıkarmadan

ve pek az hıçkırarak ve çömelerek ağlıyordu. Mütemadiyen salanmakta ve çatlak, kuru yumruklarını ağzına ve gözlerine götürmekteydi. Candarmanın biri ayağıyla hafifçe arkasından dokundu, “Kalk bakalım!” dedi.

Kadın kağnısını koğu, oğlunun kurtlanmış ölüsünü parça parça olmuş bir yorgana sardı, eski bir şilteyi kağnıya serdi, ölüyü onun üzerine yatırarak hepsini birden bağladı. Bunları yaparken ikide birde duruyor ve bir müddet ağlayıp kendi kendine söylenedikten sonra tekrar bağlıyordu. Gece olduktan sonra yalnızca yola düzüldü. Candarmalar daha evvel muhtarı, imamı, Savrukla-rın Hüseyin’i birbirine bağlayarak önlerine katmışlar ve yollanmışlardı.

İhtiyar kadın, iki sıska ve küçük, birer eşek kadar küçük öküzün çektiği kağnının arkasında, çıplak ayakları taşlara takılarak ve elinde değnek, ağlamaktan kısılmış sesiyle öküzlere bağırmaya çalışarak, yürüyordu. Yaz gecelerinin parlak ay ışığı altında çakalların sesini bastıran bir gıcırta ile ağır ağır ilerleyen bu kağnı, hiç de bir ölü taşıra benzemiyordu: Öküzler sırtlarına vuran aydınlık altında canlı ve gürbüz; yamalı yorgan ve köhne kağnı fevkalade kıymetli bir madenden yapılmış gibi güzel ve yeni görünüyorlardı. Kadının gölgesi, elindeki değnekle beraber, beyaz taşların, çalıların üzerinden atlayarak metrelerce uzanıyor, raks eder gibi sıçırıyordu.

Halbuki altmışlık kadın, kağnıdan yayılan ağır koku ile sersemlemiş, sendeleye sendeleye yürüyor, bazen birdenbire hızlanan öküzlerin yanında gitmeye çabalıyordu. Yavaş yavaş ayakları sürüklenmeye, ağlamaktan, içine akıta akıta daralan göğsü nefes alamamaya bağladı.

Kağnının kenarına tutunarak biraz daha yürüdü. Ayakları birbirine dolaşıyordu. Öküzlere “Oooha” diye bağırmak istedi. Sesi boğazından çıkmadı; elleri kağnıdan kurtuldu, yere yuvarlandı, tozların içinde tekrar ayağa kalkarak koğu. Karşıdan doğru yeni çıkan serin bir rüzgâr üç etekli entarisini ve şalvarının paçalarını uçuruyor, yırtık yazma başörtüsünü siyah bir bayrak gibi dalga-

landırıyordu. Kağnıya yetişemeden tekrar düştü, yüzü yolun beyaz ve kül gibi ince tozlarına gömüldü.

Kağnı, taşlara çarptıkça, üzerinde bağlı ölüyü iki tarafa fırlatarak ve yükselip alçalan uzun, yanık gıcırtilar çıkararak ve ay ışığının altında ve gecenin sessizliği içinde arkasında hafif bir toz bulutu bırakarak, ağır ağır kendi bildiğine ilerliyordu.

Kamyon

KAMYON, ZİNCİRLİ HAN'IN DAR VE BASIK KAPISINDAN, yan duvarlara sürtünüp sıvaları dökerek ve üzerine bağlanmış sepetlerle çuvalları dört tarafa fırlatarak ıkına sıkına çıktı. Şoför, bir eliyle direksiyona yapışmış dört metre genişliğindeki sokağın karşı tarafındaki berber dükkânlarına girmeden sağa manevra yapabilmeye uğraşüyor, öteki eliyle de ağzına peynirli pide tıkiyordu. Toz, çamur, benzin, makine yağı tabakalarının altında elbisesinin ve yüzünün rengi pek belli olmayan şoför yamağı arka tarafta durmuş, iki yana koşarak şoföre:

“İleri!... Geri!... Yana!...” diye işaretler veriyor ve bir taraftan da soğan ekmek tıkinıyordu. Kamyon, içindeki yirmi iki müşteriyle beraber sokağa çıkıp biraz ilerledikten sonra durdu. Uzakta doğru koşup gelen bir çocukla otomobilde heybesini bacaklarının arasına almış değirmi sakallı birisi fiskos edip konuşmaya başladılar. Ara sıra duyulan “Buğday, veresiye defteri, şinik, seviz metre kara dimi...” gibi sözlerden, İzmir’e giden manifaturacının oğluna dükkân idaresi ve köylülerle veresiye muamelesinin şekli hakkında son talimatı verdiği anlaşılıyordu. İkide birde sabırsızlıkla arkasına dönüp bakan şoföre şöyle bir başını çevirip:

“Dur azıcık... Patlamadın a!...” diyor; sonra gözlerini müşterilerde de gezdirerek sözünün yalnız şoföre değil, başka sabırsızlanan varsa onlara da dokanır olduğunu anlatmak istiyordu.

Bu sırada, sırtında eski bir heybe ile çok genç bir köylü otomobile yaklaştı; tereddüt eder gibi bir müddet şoföre baktıktan sonra:

“İzmir’e mi?” diye sordu.

“Oraya!...”

“Beni de alır mısınız?”

“Yer yok!...”

Delikanlı hemen arkasını döndü, uzaklaşmaya başladı. Fakat şoförün penceresine dayanarak ona birtakım şeyler havale eden esmer, uzun boylu, sıırım gibi incelmış boyunbağlı birisi arkasından bağırdı:

“Gel buraya! Hey... Delikanlı!...”

Köylü döndü. Esmer, uzun boylu adam şoföre:

“Ne diye yer yokmuş, arkada bir yere sıkıştırl!” dedi.

Bu adam kamyonun sahibi idi. Şoför yüzünü buruşturarak in-di. Delikanlıdan yarım lira peşin aldı. Sonra, arabanın arka ka-pağını gevşeterek mail bir şekle koyan ve üzerine çullarını seren öteki köylüleri sıkıştırarak yeni gelene bir yer açtı. Zaten dizleri üzerine çömelerek ancak sığılabilen yolcular hem “Olmaz, bura-ya nasıl sığar!...” diye söyleniyorlar hem de her setre pantolonu-nun emrine itaate alışık bir tavırla birbirlerini iterek yer açıyor-lardı. Genç köylü bir kıyıya çömeldi, heybesini altına aldı ve kam-yon, hızla bir sarsıldıktan sonra yürüdü.

Şoförün yanında oturan siyah elbiseli, gümüş çerçeveli göz-lük takmış; yaşlıca ve sünepe tavırlı bir adam –Beyşehir tarafla-rına dava toplamaya giden bir avukat–, başını arkaya çevirerek “Uğurlar olsun cümlenize!” diye bağırdı. İçerdekiler hepsi birden aynı sözü tekrarladılar. Konya’dan çıkıp Beyşehir’e giden yolun başlangıcındaki dik yokuşu tırmanmaya başlayınca, herkes ya-nındaki ile veya çaprazlama ta öbür baştaki biriyle lafa koyuldu, birkaç kişi yalnız cıgara içip dumanını savuruyordu. Birbiri arka-sına dizili tahta sıralarda oturmayıp yarım lira eksigi-ne en arka-da yere çömelene ve kamyonun şiddetle sarsılan bu kısmında iki-de birde, başlamak üzere olan uykularından fırlatılan köylüler, cı-gara da içmeyerek boş gözlerle bakıyorlardı.

Sonradan gelen genç köylü ilk defa otomobile biniyordu. Ben-zi sapsarıydı. Bunun yarısı alışmadığı bir şeyde hızlı hızlı götü-

r lmenin verdiği heyecan ve korkudan, yarısı da baŗka bir Őeyden geliyordu.

Konya'ya bir saat ötedeki bir köyden olan bu delikanlı otomobile binmiŗti, İzmir'e gidecekti. Araba İzmir'e gelince Şoför yolcuları selametlemeden evvel nedense yol parasının üstünü toplamak  detindeydi. Bunu genç köylü de biliyordu, fakat yazık ki Şoförün bu isteğini yerine getirecek vaziyette değildi. Yanında beŗ parası bile yoktu.

Mahsuller para etmeyince, vergiler ödenmez hale gelince, evde tuz, gaz tükenip yerine yenisi konmayınca oğul babasını bir kenara  ekmiŗ:

"Baba, ben gidip Őehirlerde  alıŗayım. Bak, köyün yarısı gitti, İzmir'de çok iŗ varmıŗ. Fabrikalarda adamına göre yarım lira yevmiye bile veriyorlarmıŗ. Kıŗın burada kalıp y k olacağıma, gidip ekmeğimi ararım, harman zamanında gene gelir, tarlada  alıŗırım..." demiŗti. İhtiyar babası aklı ermediği ve fakirlikten söz söyleyemez, fikir ortaya atamaz hale geldiği için 'peki' dedi. Ve on sekiz yaŗındaki delikanlı, bundan evvel İzmir'e gidip gelenlerden akıl danıŗmaya gitti.

İzmir'e gitmek için evvela Konya'dan otobüse binmek lazımdı. Beyŗehir, Karaağaç,  demiŗ üzerinden iki    günde varılıyordu. Yol parası beŗ lira idi. İzmir'e varınca hemŗerileri bulup ötesini onlardan öğrenmek lazımdı.

Delikanlı bunun üzerine yol parası tedarikine  ıktı. Fakat evindeki eski bir  ifteye bir liradan fazla veren bulunmadı. Ve beŗ lira gibi mühim bir parayı köyde bir araya getirebilmek, bir hafta  đraŗtıđı halde, mümkün olamadı. Ne yapacağını Őaŗırmıŗ bir halde iken bakkalın oğluna rastladı. Bu  ocuk bir zamanlar babasının yanından kaçıp Şoför muavinliği yapmıŗtı. Kendisine akıl öğretti:

" len, sen deli misin? Otomobile de para mı verilirmiŗ?" dedi ve ona, Şoföre yarım lirayı peŗin verdikten sonra bir daha beŗ para vermemesini, İzmir'e yaklaŗtıkları zaman usulca arkadan atlayarak t ymesini ve İzmir'e yayan girmesini söyledi. Yalnız Őunu da ilave etti:

“Amanın tetik ol, İzmir’e girmeden otomobili durdurup yol parasını toplarlar. Sen daha evvel atlamazsan yandığın gündür. Şoförler seni yatırıp suyunu çıkarana kadar döverler, üstelik de don gömlekten gayri neyin varsa alırlar...”

İşte bu on sekiz yaşındaki köylü delikanlısı, cebindeki elli kuruşu peşin verdikten sonra, böylece on parasız otomobile binmiş, İzmir’e ameleliğe gidiyordu.

Yolculuğun ikinci günü akşamına doğru genç köylü olduğu yerde rahat oturamamaya başladı. Yola çıkalıdan beri açtı. Köyden beraber aldığı azıcık yufkayı daha biner binmez yemişti. Yayı başında kuru ve siyah bir ekmeği ağır ağır geveleyen köylüle yutkunarak bakıyor ve sanki başı dönüyormuş gibi gözlerini kapayarak kafasını kamyonun sarsılan tahtalarına dayıyordu. Sonra birdenbire irkiliyor, yerinden azıcık doğrularak öne, şoföre doğru bakıyor, tekrar sıkıştığı yere büzülüyordu. İçinde, otomobil ilerledikçe büyüyen bir korku ona ara sıra açlığını unutturuyor yahut açlıkla karışarak onu sersemletiyordu. İzmir’e yaklaştıklarını yolcuların konuşmalarından anlamıştı. Fakat ne kadar yaklaştılar? Atlayacak, kaçacak zaman geldi mi? Eğer daha çok varsa bu Allah’ın dağlarında gece yarısı yolu nasıl bulacak yahut buralarda nasıl geceleyecek? Ya candarmaların eline düşerse? Ya şoför bunun parayı vermeden atlayıp kaçtığını karakola haber verirse? O zaman candarmalar kendisini dövmezler miydi? Acaba candarmaların dayağı mı daha kötü idi, şoförün dayağı mı? Belki otomobildeki müşterilerden bir merhametli çıkar da bunu dövdürmezdi. Fakat bu kadar adamın içinde rezil olmak vardı. Üstelik don gömlekle kalacaktı. Bu kılıkta İzmir’e nasıl girer, hemşerilerini nasıl arardı? Atlamaktan başka çare yoktu...

Fakat atlamayı nasıl becerecekti? Kamyon, arkasında atılmış pamuk gibi bir toz yığını bırakarak koşuyor, dar dönemeçlerde, içindikileri bir yandan bir yana fırlatarak, virajlar yapıyordu. Birçok defa gördüğü halde hiç içine binmediği bu acayip şey, çıkar-

Sabahattin Ali'nin olgunluk dönemi öykülerini
bir araya getiren *Kağrı* ile *Ses*'in ilk basımları
arka arkaya yapıldı.

İlk öykü olan *Kağrı*, toplumsal eleştirisi
güçlü bir öyküdür. Kırsal yaşam içinde, cinayet kurbanı
oğlunun hakkını bile arayamayan
bir köy kadının dramı verilmektedir.
Sabahattin Ali bu ciltteki diğer öykülerinde de
aynı duyarlılığı sürdürmektedir.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1930-9

9 789751 419309